

Profesní komora Sanátor – svaz biotroniků Josefa Zezulky

Alternativní medicína (CAM) ve světě

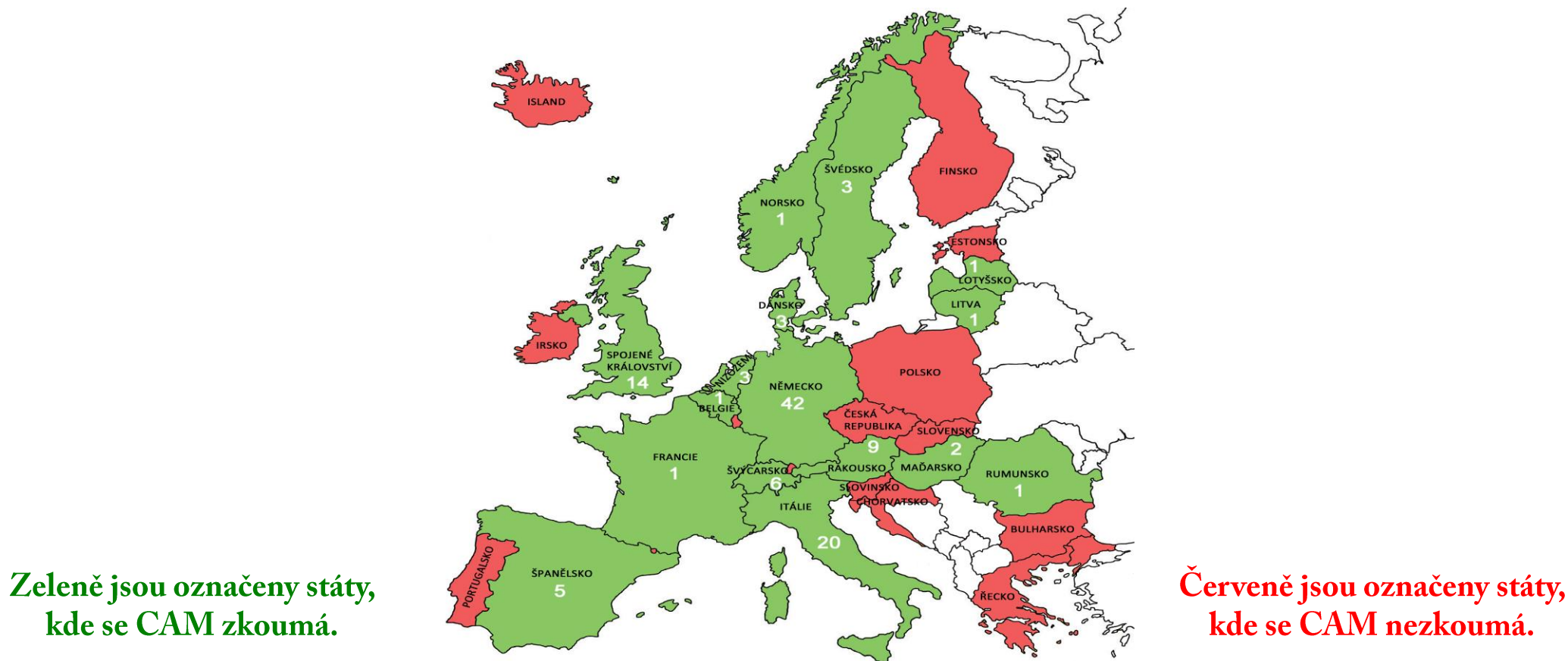
Rozpor „tady a tam“ je doslova explozivní

www.dub.cz

Tomáš Pfeiffer – Soukenická 21, Praha 1, 110 00, e-mail: sbjz@dub.cz, tel. 603 723 713.

112 výzkumných center CAM v Evropské unii

CAM = doplňková a alternativní medicína (Complementary and Alternative Medicine)

Zdroj – CAMbrella, výzkum stavu CAM v EU v letech 2010-2012 financovaný Evropskou komisí

CAMbrella. *Final Report of CAMbrella Work Package 8 – CAMbrella strategy for dissemination of project findings and future networking, Annex 11: List of CAM research centres within the EU* [online]. s. 72-80 [cit. 2016-07-12]. http://www.cam-europe.eu/dms/files/CAMbrella_Reports/CAMbrella-WP8final.pdf

CAM je přednášena na lékařských fakultách po celém světě

- „Podle průzkumu zveřejněného v roce 2006 je vzdělávání v CAM k dispozici ve 42 % lékařských fakult v zemích EU15 a ve 20 % fakult "nových" členských zemí EU.“¹
- Katedry pro CAM a/nebo integrační medicínu v Evropě (integrační medicína využívá kombinaci konvenční medicíny a CAM) se nachází např. ve Francii (University of Nantes), Německu (Charité Universitätsmedizin Berlin, University of Duisburg-Essen, University of Rostock, Ludwig Maximilian University of Munich), Maďarsku (Pécs), Itálii (University of Florence, University of Bologna, University of Messina, University of Milano-Bicocca, Sapienza University of Rome, University of Rome Tor Vergata, University of Siena, University of Urbino), Norsku (University of Tromsø), Švédsku (Stockholm University), Švýcarsku (University of Bern, University of Zurich), ve Spojeném království (University of Exeter, University of Sheffield, University of Southampton, University of West London, London South Bank University, University of Westminster, Bangor University, University of South Wales), v Portugalsku (University of Porto) a v Rakousku (Danube University Krems).¹
- CAM je vyučována ve více než 50 % amerických lékařských fakult (r. 2015).²

Zdroj – CamDoc aliance (evropská asociace lékařů se zájmem o CAM), Wikipedia

1) CamDoc Alliance. *The regulatory status of Complementary and Alternative Medicine for medical doctors in Europe* [online]. [cit. 2015-09-01].

<http://www.camdoc.eu/Survey/Introduction.html> + další university z <http://www.mastersportal.eu> a z CAMbrella. *Final Report of CAMbrella Work Package 5: Health Technology Assessment (HTA) and a map of CAM provision in the EU* [online]. 4.7 [cit. 2016-11-16]. http://www.cam-europe.eu/dms/files/CAMbrella_Reports/CAMbrella-WP5final.pdf

2) Wikipedia. *Alternative medicine* [online]. [cit. 2016-07-13]. https://en.wikipedia.org/wiki/Alternative_medicine

Porovnání účinnosti CAM a medicíny obecně

- Analýza 145 přezkumů randomizovaných kontrolovaných studií v databázi výzkumů Cochrane v oblasti doplňkové a alternativní medicíny z roku 2005 v porovnání s podobnou analýzou 1016 přezkumů medicíny obecně z roku 2007 ukázala, že **CAM má jen o pár procent nižší účinnost, než medicína obecně.**

	(Možný) pozitivní účinek	Pravděpodobně bez účinku	Pravděpodobně škodlivé	Nedostatečná průkaznost
CAM	37,2 % !	4,8 %	0,69 % !	56,6 %
Medicína obecně	44,4 %	0,98 %	7 %	47,8 %

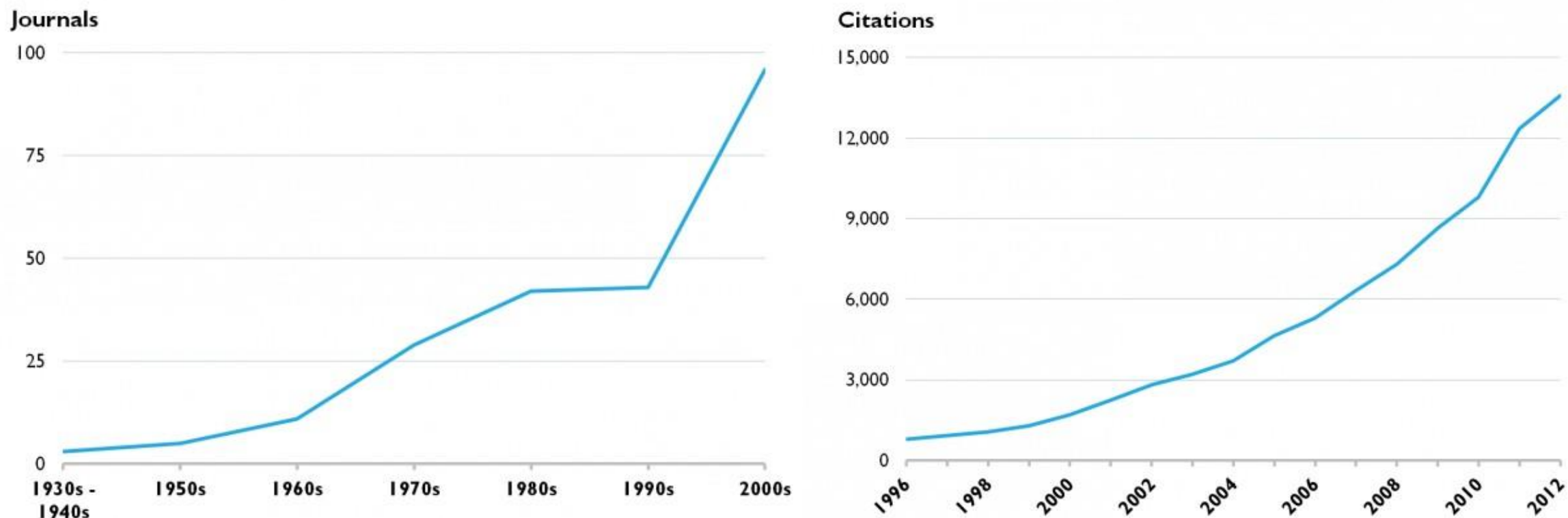
- Další výzkumné studie ukazují, že **3/4 chronicky nemocných pacientů, kteří podstoupili léčbu CAM, svůj vlastní stav popisují jako „mírně lepší“ nebo „mnohem lepší“.**

Zdroj – EUROCAM (evropská asociace lékařských, léčitelských a dalších organizací se zájmem o CAM)

EUROCAM. *CAM 2020 – The contribution of Complementary and Alternative Medicine to sustainable healthcare in Europe* [CAM 2020 – Přínos CAM pro udržitelnou zdravotní péči v Evropě] [online]. 2014, s. 26 [cit. 2015-10-17]. <http://ehpta.eu/pdf/CAM2020-FINAL.pdf>

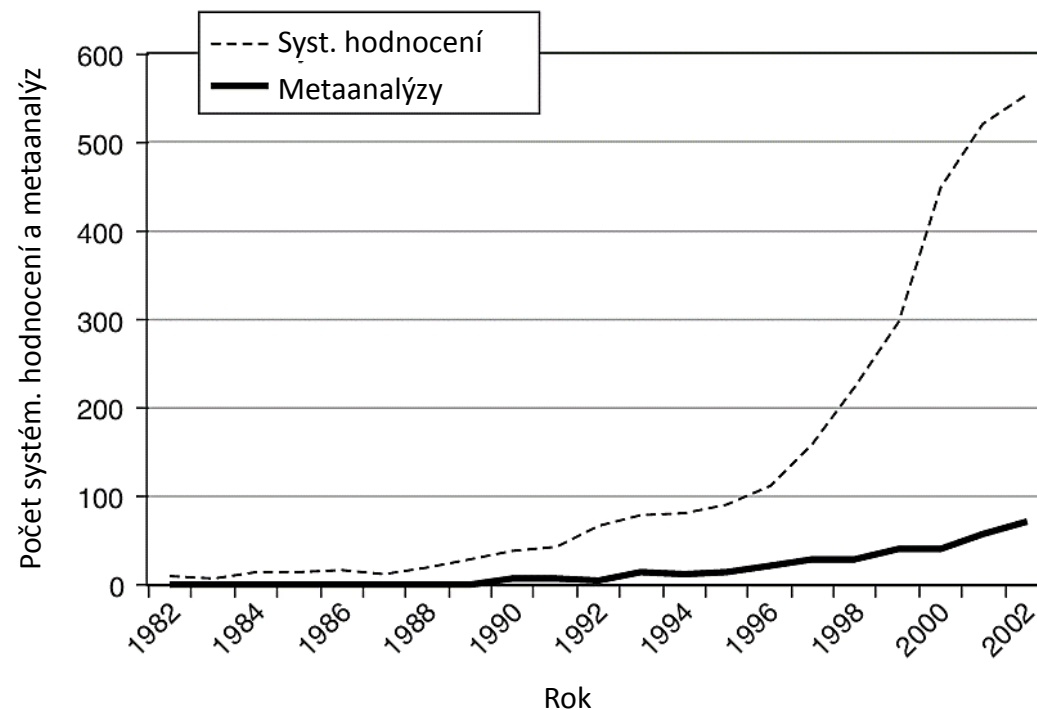
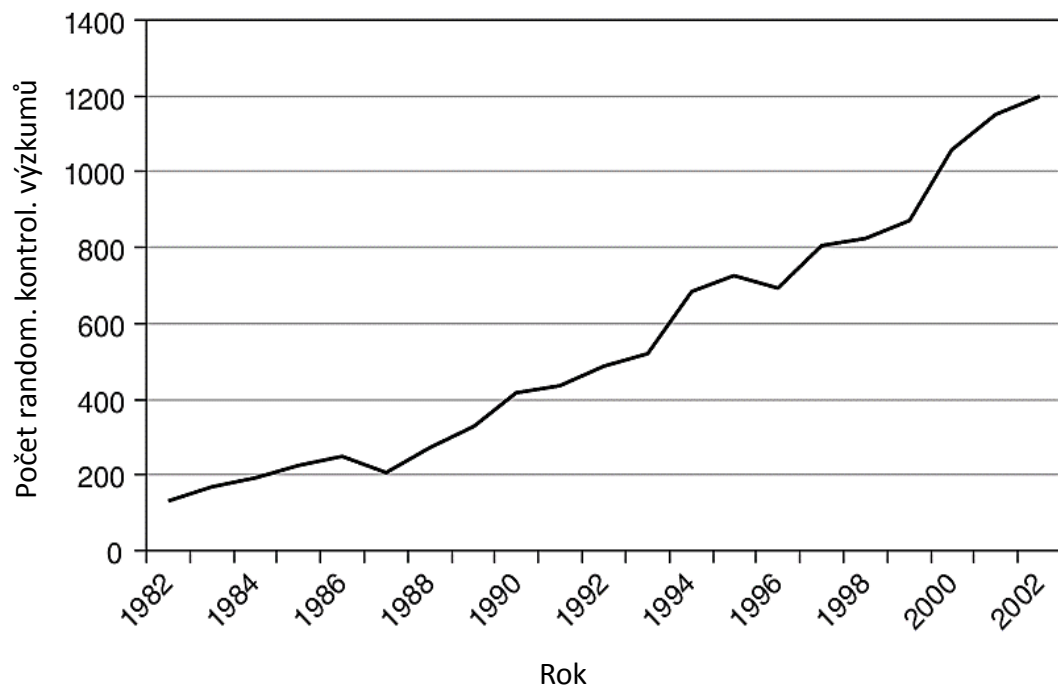
Nárůst počtu vědeckých časopisů o CAM (358 aktivních v r. 2013) a nárůst citovanosti vědeckých článků a časopisů o CAM

Zdroj – www.researchtrends.com, Ulrichův globální adresář periodické literatury

Dr. HALEVI, Gali. *Ancient medicine in modern times* [online]. Research Trends, December 2013 [cit. 2012-02-21].
<http://www.researchtrends.com/issue-35-december-2013/ancient-medicine-in-modern-times/>, <http://ulrichsweb.serialssolutions.com>

Nárůst randomizovaných kontrolovaných výzkumů CAM (včetně dvojité slepých), systematických hodnocení a metaanalýz

Zdroj – databáze PubMed (MEDLINE)

Institute of Medicine (US) Committee on the Use of Complementary and Alternative Medicine by the American Public. *Complementary and Alternative Medicine in the United States* [online]. Washington (DC): National Academies Press (US); 2005 [cit. 2016-06-12]. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK83790/>

Nárůst randomizovaných kontrolovaných výzkumů CAM (včetně dvojité slepých), systematických hodnocení a metaanalýz

VYSVĚTLENÍ POJMŮ

Randomizovaný kontrolovaný výzkum

- **Randomizovaný** – náhodné rozdělení subjektů výzkumu do kontrolních skupin. Zajistí se tím rovnoměrné rozložení faktorů, které by mohly výsledek výzkumu ovlivnit.
- **Kontrolovaný** – rozdělení subjektů do skupiny s testovaným lékem a do dalších kontrolních skupin, kde je podáván neúčinný lék (placebo), žádná léčba nebo standardní léčba. Výsledky mezi skupinami se pak porovnají. Kontrolovaný výzkum může být jednoduše slepý nebo dvojitě slepý.
- **Dvojitě slepý** – subjekt výzkumu i zkoušející lékař neví, v jaké je subjekt skupině. Tímto způsobem se vyloučí vliv placebo na výsledky výzkumu. Je považován za standard ve výzkumech.
- **Jednoduše slepý** – pouze subjekt výzkumu neví, jakou dostává léčbu.

Systematické hodnocení

- Souhrn všech dostupných studií, které jsou s pomocí syntézy použity k odpovědi na určité otázky.

Metaanalýza

- Výzkum, který statisticky spojuje výsledky několika výzkumů a snaží se dojít k širším závěrům.

Některé úspěšné výzkumy duchovní léčby

- Některé vědecké výzkumy duchovní léčby prokazují nezanedbatelný pozitivní účinek.
- V závěrech mnoha těchto výzkumů je upozorňováno na potřebu dalších a lepších výzkumů.
- Existují i **randomizované dvojité slepé klinické studie** a **studie in vitro**, kde je placebo vyloučeno.
- Příklady studií (všechny nejsou randomizované dvojité slepé, ale všechny byly zveřejněné v recenzovaných vědeckých časopisech, podrobnosti jsou na stránkách www.dub.cz):
  - Účinnost „léčení na dálku“: přehled randomizovaných studií (2000).
Systematický přehled 23 randomizovaných studií duchovní léčby zahrnujících 2774 pacientů do roku 2000, kde 57 % studií prokázalo pozitivní účinek.
  - Využití CAM u pacientů s rakovinou (2013).
„Pacienti s diagnózou rakoviny, kteří používali CAM, hlásili vyšší úroveň přínosů než ti, kteří CAM nepoužívali. Jednotlivci používající energetické léčení hlásili podstatně větší užitek než ostatní, kteří jej neužívali. Energetické léčení mělo větší účinnost než jiné CAM metody.“
  - **Randomizovaná dvojité slepá studie o vlivu léčení na dálku v populaci s pokročilým AIDS (1998).**
  - Vliv „Terapeutického doteku“ na bolesti a únavy u onkologických pacientů léčených chemoterapií (2008).
  - Duchovní léčba zlepšuje kvalitu života u chronicky nemocných pacientů: výsledky randomizované kontrolované studie (2001).

Některé úspěšné výzkumy duchovní léčby

- Doplnková spirituální terapie: systematický přehled vědeckých důkazů (2011).
- Energetické terapie v onkologickém ošetřovatelství (2012).
- Energetické terapie v pokročilé onkologické praxi: Informovaný a důkazně podložený přístup k praxi (2013).
- Randomizovaná, zaslepená studie vlivu přímělné modlitby na duševní pohodu u pacientů s rakovinou (2012).
- Účinky léčení oscilujícím biopolem při bolesti a funkčním omezení v souvislosti se syndromem karpálního tunelu: randomizovaná, placebem kontrolovaná, dvojitě slepá studie (2016).
- Hodnocení léčebného působení biopolem u nádorových biomarkerů spjatých s buněčnými liniemi karcinomu endometria a prostaty in vitro (2015).
- Potenciální účinky léčebného působení biopolem na lidské buňky mozkového nádoru: časosběrné video pořízené pomocí mikroskopu (2015).
- Vyhodnocení parametrů vegetativního růstu po působení biopolem u tykve lahvovité (*Lagenaria siceraria*) a ibiškovce jedlého (*Abelmoschus esculentus*) (2015).
- Vliv energetického působení biopolem na úrodnost půdy (2015).
- Léčebný dotek ovlivňuje syntézu DNA a mineralizaci v kulturách lidských osteoblastů (2008).

Zdroj – databáze PubMed (MEDLINE)

Nárůst CAM v nemocnicích a lékařských centrech

- 57 vysoce ceněných amerických akademických lékařských center (20 % všech amerických akademických lékařských center) využívá integrační medicínu (kombinaci konvenční medicíny a CAM). Mezi nimi jsou Harvard Medical School, Yale University, Stanford University, Mayo Clinic, Johns Hopkins University a další!¹
- Spolupráce lékařů s lékaři praktikujícími CAM byla zkušebně realizována v Toskánsku v Itálii v nemocnici Pitigliano. Závěrem bylo, že spolupráce funguje, CAM je účinná a pacienti jsou velmi spokojeni. V Toskánsku je CAM také nabízena asi na 100 ambulantních klinikách.²
- Švýcarsko plánuje uznat některé metody CAM od května 2017 jako legitimní medicínu, která bude proplácena zdravotními pojišťovnami. Jedná se o homeopatii, antroposofickou medicínu, bylinnou medicínu a tradiční čínskou medicínu. Akupunktura je již uznána.³

Zdroj – EUROCAM

1) EUROCAM. *CAM 2020 – The contribution of Complementary and Alternative Medicine to sustainable healthcare in Europe* [online]. 2014, str. 16 [cit. 2015-10-17]. <http://ehpta.eu/pdf/CAM2020-FINAL.pdf>

2) Simonetta Bernardini, Franco Cracolici, Rosaria Ferreri, Massimo Rinaldi, Roberto Pulcri, Centre of Integrated Medicine, Pitigliano Hospital, Tuscany Region, Italy. *Integration between orthodox medicine, homeopathy and acupuncture for inpatients: Three years experience in the first hospital for Integrated Medicine in Italy* [online], Available online 29 April 2015 [cit. 2016-06-01]. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2225411015000450>

3) EUROCAM. *Switzerland to recognise complementary therapies as legitimate medicine* [online]. 5. 4. 2016 [cit. 2016-07-17]. <http://www.cam-europe.eu/news2.php?id=142287296159>

Nárůst CAM v nemocnicích a lékařských centrech

- **Doplňková a alternativní medicína je stále více používána i v nemocnicích. V roce 1999 nabízelo 7,7 % dotazovaných nemocnic v USA jednu nebo více terapií CAM, v roce 2005 26 %, v roce 2007 37 % a v roce 2010 více než 42 %. (Americká asociace nemocnic a Samueli Institut /2011/, Průzkum mezi nemocnicemi ohledně CAM v roce 2010)¹**
- **Energetická terapie „reiki“ byla v roce 2007 nabízena v 15 % amerických nemocnic (více než 800) jako pravidelná součást služeb. „Léčebný dotek“ je v USA nabízen v 23 nemocnicích.²**
- **V Norsku nabízí CAM 64 % nemocnic.³**
- **Pařížské nemocnice přijaly plán pro začleňování CAM do jejich služeb.⁴**
- **Spolupráce lékařů s léčiteli je běžná v některých zemích (v Evropě např. ve Velké Británii).⁵**

Zdroje – různé

1) Professor Heather McLeod, University of Canterbury, New Zealand; Professor Vincent Chi Ho CHUNG The Chinese University of Hong Kong. *The Integration of Traditional and Complementary Medicine in Health Systems* [online]. Květen 2012, s. 31-32 [cit. 2016-02-21]. http://www.actuaries.org/HongKong2012/Presentations/TBR11_McLeod.pdf

2) William Lee Rand. *Reiki In Hospitals* [online]. The International Center for Reiki Training [cit. 2016-06-28]. http://www.reiki.org/reikinews/reiki_in_hospitals.html

3) R Jacobsen, V. M. Fønnebo, N. Foss, and A. E. Kristoffersen corresponding author, The National Research Center in Complementary and Alternative Medicine (NAFKAM), Department of Community Medicine, Faculty of Health Sciences, UiT The Arctic University of Norway, Tromsø, Norway. *Use of complementary and alternative medicine within Norwegian hospitals* [online]. 2015 [cit. 2016-02-21]. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4534010/>

4) CAMbrella, Bettina Reiter. *CAM will be part of public hospital care in Paris* [online]. [cit. 2016-07-14]. <http://www.cambrella.eu/home.php?il=214>

5) - WHO. *Legal Status of Traditional Medicine and Complementary/Alternative Medicine: A Worldwide Review, United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland* [online]. 2001 [cit. 2016-07-02]. <http://apps.who.int/medicinedocs/en/d/Jh2943e/7.21.html>; - ZPRAVODAJ ROZKVĚT HARMONIE 06/2014: 3.3.1 Velká Británie [online]. [cit. 2015-08-15]. <http://rozkvet.cz/texty/zpravodajrozkvet062014.htm>

Nárůst CAM v nemocnicích a lékařských centrech

- V Evropě je **47 integračních onkologických center**, kde používají současně s konvenční medicínou i CAM.¹
- Integrační medicína je nabízena i v onkologické péči například v londýnské nemocnici **The Royal London Hospital pro integrační medicíny (RLHIM)**, která je největším centrem pro integrační medicínu v evropském veřejném sektoru.²

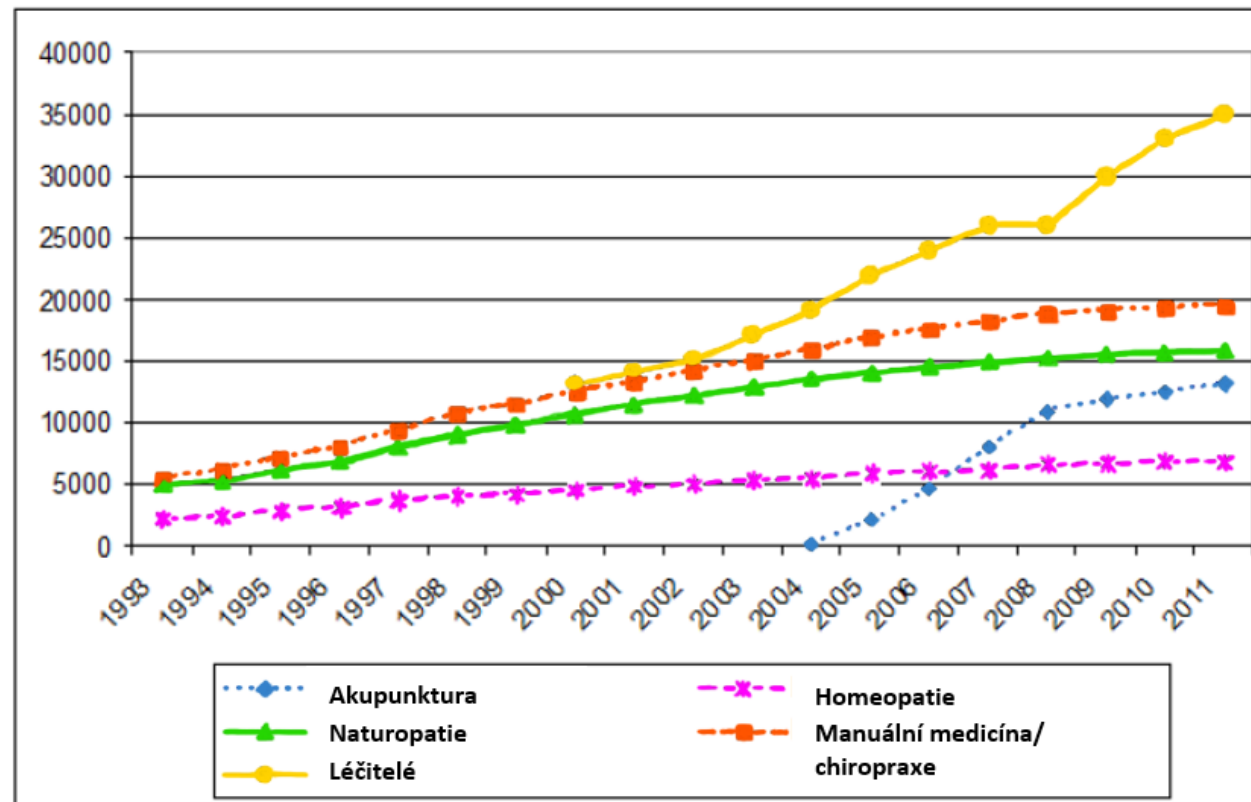
Zdroj – Mezinárodní kongres pro integrativní zdraví a medicínu 2016 (ICIHM)

1) ROSSI, Elio. *Integrative medicine in Italy and the Tuscany experience* [online]. Homeopathic Clinic - Hospital of Lucca, Tuscan Network for Integrative Medicine, s. 82-83 [cit. 2016-06-26]. http://www.icihm.org/images/Presentations/Track9_Rossi_E_Integrative_medicine_in_Italy_2016.pdf

2) University College London Hospitals NHS Foundation Trust. *About The Royal London Hospital for Integrated Medicine (RLHIM)* [online]. [cit. 2016-07-17]. <http://www.uclh.nhs.uk/OurServices/OurHospitals/RLHIM/Pages/AboutRLHIM.aspx>

Stoupající zájem lékařů i pacientů o CAM

- Velký nárůst počtu lékařů s kvalifikací pro CAM a „Heilpraktikerů“ (léčitelů) v Německu.

Zdroj – Mezinárodní kongres pro integrativní zdraví a medicínu 2016 (ICIHM)

Prof. Dr. med. JOOS, Stefanie. *Integration of Complementary and Alternative Care in Primary Health Care* [online]. International Congress for Integrative Health & Medicine June 2016 – Stuttgart, str. 7 [cit. 2016-06-26]. <http://www.icihm.org/en/presentations/29-saturday-june-11-2016-samstag-11-juni-2016/276-track-18.html>

Stoupající zájem lékařů i pacientů o CAM

- **Dle WHO (z roku 2005) užívá CAM v Africe až 80 % lidí, v Austrálii 48 %, v Kanadě 70 %, 42 % v USA, 38 % v Belgii a 75 % ve Francii. Dle údajů z roku 2013 je to až 50 % lidí v USA. V Evropě se užívání CAM pohybuje (v roce 2005) v průměru kolem 30-40 %.¹**
- **„Asi 100 milionů lidí v Evropě využívá alternativních léčebných metod, neexistuje však žádný společný přístup k jejich regulaci v EU. ... Zatímco ve Spojených státech, Číně, Austrálii a Indii mají jasný, vládou financovaný strategický přístup k výzkumu CAM, v rámci EU tomu tak není.“ (George Lewith – profesor zdravotnického výzkumu na Southamptonské univerzitě, Proč je třeba zkoumat využití komplementární medicíny, britský deník The Guardian, 29. 11. 2012.)²**
- **„Tři čtvrtiny studentů lékařských škol v Americe souhlasí s tím, že by integrace CAM do západní medicíny byla prospěšná.“³**

Zdroje – různé

- 1) LUPI, Giuseppe, MD. *Acupuncture as a complementary therapy in patients with cancer: the experience of a Regional Public Health Service in Italy* [online]. s. 8 [cit. 2016-06-26]. http://www.icihm.org/images/Presentations/Track19_Lupi_Stoccarda_2016_def.pdf
- 2) LEWITH, George. *Why we need to research the use of complementary medicine* [online]. The Guardian, 29. 11. 2012. [cit. 2015-06-07]. <http://www.theguardian.com/healthcare-network/2012/nov/29/complementary-alternative-medicine-research-regulation>
- 3) Samueli Institute. *2010 Complementary and Alternative Medicine Survey of Hospitals: Summary of Results* [online]. s. 5 [cit. 2016-07-30]. http://www.samueliinstitute.org/File%20Library/Our%20Research/OHE/CAM_Survey_2010_oct6.pdf

CAM je levnější a bezpečnější

- CAM je levnější a bezpečnější, a mnoho dalších důvodů pro využití CAM je popsáno v dokumentu „CAM2020 – Přínos CAM pro udržitelnou zdravotní péči v Evropě“ od asociace EUROCAM, která je největší asociací v EU sdružující lékařské, léčitelské, patientské a další CAM organizace. Je jednotným hlasem CAM při komunikaci s EU.
- CAM je levnější: „Využití CAM může nabídnout významné úspory nákladů veřejným zdravotnickým systémům a ekonomice v širším měřítku. Některé výzkumné studie dokládají, že pacienti, kteří byli léčeni různými formami CAM, užívali méně léků, těšili se lepšímu zdraví, strávili méně dnů na nemocenské a absolvovali méně návštěv u zdravotnických specialistů než pacienti v péči konvenčních lékařů.“ Jeden z výzkumů uvádí až 30 % úsporu nákladů na zdravotní péči.
- CAM je bezpečnější: „CAM je obecně považována za bezpečnou, a to je hlavním důvodem její popularity. Jednotlivé úrovně rizika se přesto mohou mezi jednotlivými léčebnými metodami CAM lišit, nicméně nežádoucí účinky zaznamenané ve výzkumné literatuře jsou jen zřídka závažné povahy.“

Zdroj – EUROCAM

EUROCAM. CAM 2020 – The contribution of Complementary and Alternative Medicine to sustainable healthcare in Europe [online]. 2014, str. 26 [cit. 2015-10-17]. <http://ehtpa.eu/pdf/CAM2020-FINAL.pdf>

CAM je levnější a bezpečnější

- **Výsledky výzkumu v Nizozemsku z roku 2012: „Pacienti, jejichž praktický lékař je dodatečně odborně vyškolen v CAM, mají o 0 - 30 % nižší náklady na zdravotní péči a míru úmrtnosti, v závislosti na věkových skupinách a typu CAM. Nižší náklady vznikají díky nižším nákladům na nemocniční péči a díky menší četnosti léků na předpis.“¹**
- **Techniky relaxační reakce, jako jsou meditace, jóga a modlitba, by mohly snížit potřebu služeb zdravotní péče o 43 %. Toto je závěr studie sledující účastníky školícího programu zaměřeného na techniku relaxační reakce, provedené v Massachusettské všeobecné nemocnici, která je fakultní nemocnicí Harvardovy univerzity.²**

Zdroj – PubMed (MEDLINE), Harvard Gazette

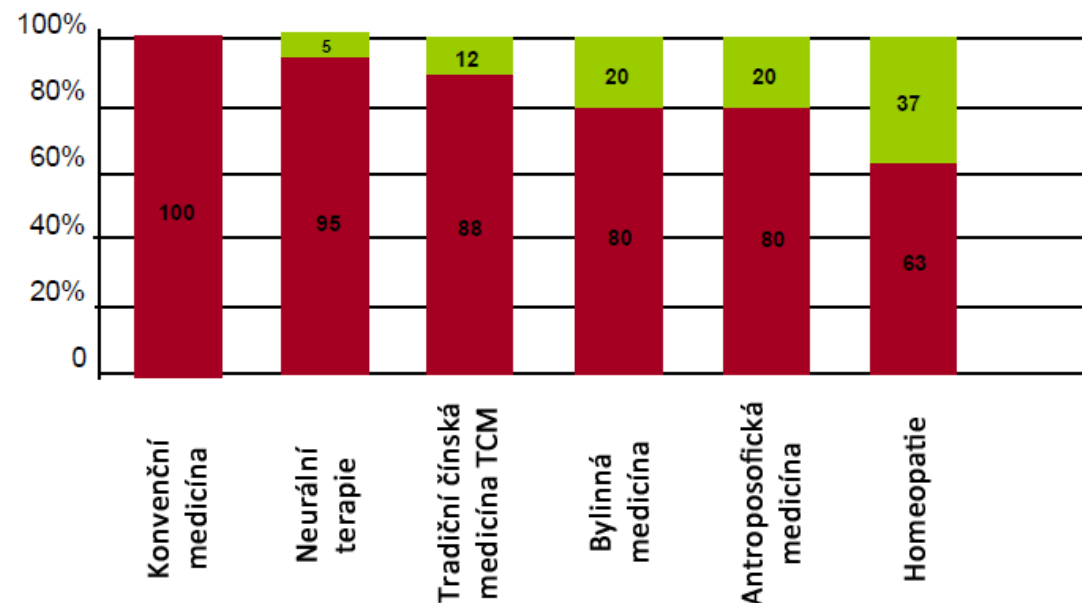
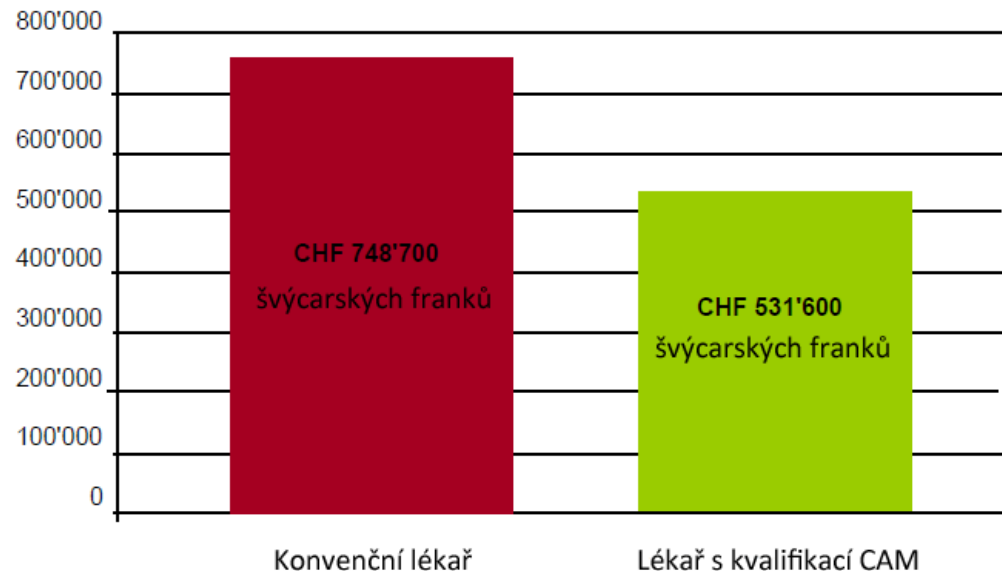
1) Peter Kooreman, Erik W. Baars. *Patients whose GP knows complementary medicine tend to have lower costs and live longer* [online]. Eur J Health Econ (2012) 13:769–776 DOI 10.1007/s10198-011-0330-2 [cit. 2016-07-17]. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3482459>

2) Harvard Gazette. *Relaxation response proves positive – Study reveals how mindbody medicine could cut health care costs* [online]. 13. 11. 2015 [cit. 2016-07-17]. <http://news.harvard.edu/gazette/story/2015/10/relaxation-response-proves-positive>

CAM je levnější a bezpečnější

Úspora nákladů praxe CAM v Nizozemsku.

Zdroj – Evropský parlament (Workshop alternativních medicín 2011)

European Parliament. *Workshop Alternative Medicines 2011* [online]. s. 55 [cit. 2016-07-17].

[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/workshop/join/2011/475079/IPOL-ENVI_AT\(2011\)475079_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/workshop/join/2011/475079/IPOL-ENVI_AT(2011)475079_EN.pdf)

Tabulka vlevo – HP Studer, A Busato (2010). *Ist ärztliche Komplementärmedizin wirtschaftlich?* *Schweizerische Ärztezeitung*, 5 May 2010.

Tabulka vpravo – Santésuisse data pool (2008).

Uznání alternativní medicíny by uvítalo 85 % lidí v ČR

- **85 procent Čechů** by uvítalo, kdyby některé metody alternativní medicíny byly uznány jako oficiální doplněk klasické léčby a proplácely by je pojišťovny. Zjistil to průzkum agentury STEM/MARK v roce 2014.

Zdroj – Deník.cz, 27. 8. 2014

Deník.cz. *Uznání alternativní medicíny by uvítalo 85 procent lidí, zjistil průzkum* [online]. 27. 8. 2014 [cit. 2016-09-08]. http://www.denik.cz/z_domova/uznani-alternativni-mediciny-by-uvitalo-85-procent-lidi-zjistil-pruzkum-20140826.html

WHO – Světová zdravotnická organizace

- Vyдалa dokument **Strategie WHO pro tradiční medicínu 2014-2023**.
- WHO podporuje výzkum tradiční, doplňkové a alternativní medicíny (CAM) včetně jejího začleňování do zdravotních systémů jednotlivých členských států v rámci celého světa. Snaží se také přispět k lepší kvalitě a bezpečnosti metod CAM, k jejich lepší dostupnosti a k lepší legislativě.
- „Cílem strategie je podpořit členské státy: 1) ve využívání potenciálního přínosu CAM pro zdraví, zdravý a harmonický životní styl a péči zaměřenou na lidi; 2) v propagaci bezpečného a efektivního využívání CAM regulací, **výzkumem a integrací produktů, praktiků a postupů tradiční, doplňkové a alternativní medicíny do zdravotnických systémů** v případech, kde je to vhodné. Strategie se zaměřuje na podporu členských států při tvorbě proaktivní politiky a zavádění akčních plánů, které posílí úlohu CAM v udržování zdraví obyvatel.“
- „Jelikož užívání tradiční, doplňkové a alternativní medicíny (CAM) stoupá, je zde potřeba jejího užšího **začlenění do zdravotnických systémů**.“

Zdroj – WHO

WHO. *WHO Traditional Medicine Strategy 2014–2023* [online]. ISBN 978 92 4 150609 0. [cit. 2015-08-21]. http://www.who.int/medicines/publications/traditional/trm_strategy14_23/en/

Evropská unie

- Evropský parlament v roce 1997 přijal Usnesení o "nekonvenční medicíně" A4-0075/97. Od té doby nedošlo k jeho naplnění. V usnesení se v bodě 4 uvádí:
- „Evropský parlament vyzývá Radu, aby po dokončení přípravných prací uvedených v odstavci 2, podporovala rozvoj výzkumných programů v oblasti nekonvenčních léků zahrnujících individuální a komplexní přístup, preventivní úlohu a specificky charakteristické nekonvenční lékařské obory.“

Zdroj – Evropský parlament, EUROCAM

European Parliament. 9. *Non-conventional medicines*, A4-0075/97: *Resolution on the status of non-conventional medicine* [online]. [cit. 2015-08-21]. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A4-1997-0075+0+DOC+XML+V0//EN>

Rada Evropy

Usnesení Parlamentního shromáždění Rady Evropy 1206 (1999) – Evropský přístup k nekonvenčním medicínám

- „Význam alternativní, doplňkové a nekonvenční medicíny roste v Evropě i na celém světě.“
- „Shromáždění vyzývá členské státy, aby podporovaly oficiální uznání těchto forem medicíny na lékařských fakultách a povzbuzovaly nemocnice v jejich použití.“
- „Shromáždění vyzývá členské státy, aby podporovaly a urychlily práce na srovnávacích studiích a výzkumných programech, které v současné době probíhají v Evropské unii, a dále aby více šířily výsledky.“
- „Různé formy medicíny by mezi sebou neměly soupeřit: mohou působit vedle sebe a vzájemně se doplňovat.“

Zdroj – Rada Evropy

Council of Europe - Parliamentary Assembly, *Resolution 1206 (1999): A European approach to non-conventional medicines* [online]. [cit. 2015-11-14].
<http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16727&lang=en>

CAMBRELLA

- **CAMBRELLA** je celoevropská výzkumná síť pro doplňkovou a alternativní medicínu (CAM), která v letech 2010 až 2012 provedla průzkum situace CAM v Evropě ve všech důležitých aspektech s cílem předložit doporučení pro případné začlenění do systému zdravotní péče v EU.
- Výzkum byl financovaný Evropskou komisí a výsledky projektu byly prezentovány v Evropském parlamentu v listopadu 2012.
- Výzkumné seskupení se skládalo z 16 partnerských institucí z 12 evropských zemí.
- **Základní závěr: více zkoumat CAM a začleňovat do zdravotních systémů jednotlivých zemí.**
- Evropská komise na základě CAMbrelly ještě nevydala žádné závazné usnesení, ale probíhají setkání s lékařskými, léčitelskými a dalšími asociacemi se zájmem o CAM (sdružené v asociaci EUROCAM), jak v Evropské komisi, tak v Evropském parlamentu, kde je toto téma stále více diskutováno.

Zdroj – CAMBRELLA.EU, EUROCAM

CAMbrella. *CAMbrella (GA No. 241951) Final Report, Reporting period: 01/01/2010 – 31/12/2012, Publishable summary* [online]. [cit. 2016-06-30].
<http://www.cambrella.eu>, <http://www.cam-europe.eu/cambrella-reports.php>, http://cordis.europa.eu/result/rcn/57185_en.html

CAMBRELLA

Některé další závěry CAMbrelly:

- „Studie udávají, že **přáním občanů je, aby CAM byla k dispozici** jako součást jejich volitelných možností v rámci zdravotní péče, např. v nemocniční a všeobecné zdravotní péči.“
- „**Evropský výzkum v oblasti CAM je omezený** a naše znalosti o CAM jsou velmi skromné. V žádné ze zemí EU se prakticky nevyskytuje žádná významná investice do výzkumné struktury nebo strategie CAM.“
- „**Vědecká předpojatost brání svobodné výměně myšlenek**, konceptů, léčebných technik a porovnávání klinických výsledků.“
- „**Měly by se zkoumat a hodnotit různé modely integrace CAM** do běžných programů zdravotní péče.“
- „Je obecně uznávaná potřeba **zajistit vysoce kvalitní výzkum, aby mohli jak poskytovatelé, tak pacienti činit informovaná rozhodnutí** na základě adekvátních vědeckých poznatků.“

Zdroj – CAMBRELLA.EU, EUROCAM

CAMbrella. *CAMbrella (GA No. 241951) Final Report, Reporting period: 01/01/2010 – 31/12/2012, Publishable summary* [online]. [cit. 2016-06-30].
<http://www.cambrella.eu>, <http://www.cam-europe.eu/cambrella-reports.php>, http://cordis.europa.eu/result/rcn/57185_en.html

Evropská unie

- V Evropském parlamentu (v neformální skupině poslanců **CAM Interest Group**) ale i v Evropské komisi (v Evropském politickém fóru zdraví **EUHPF**) **probíhají setkání různých organizací CAM s politiky EU**, kde stále více roste zájem a více se diskutuje o využití CAM pro zdravější Evropu. **Dochází zde k závěrům, že pacientům nejvíce prospěje spolupráce konvenční medicíny s doplňkovou a alternativní medicínou**, kdy se vezme z obou přístupů to nejlepší, a že je třeba CAM lépe zkoumat jak z hlediska účinnosti, bezpečnosti, tak i ekonomiky. Viz závěry ze setkání:

- 1) **Přínos CAM při rakovině (EUROCAM 2012),**
- 2) **Levnější zdravotnictví při využití i CAM (EUROCAM 2013),**
- 3) **Snaha řešit problém rakoviny účinným a jednotným způsobem v rámci celé EU s využitím CAM (EUROCAM 2015),**
- 4) **Závěry z konference v Evropském parlamentu o CAM konané 9. 10. 2012 a výzva k akci od sdružení pacientů, praktiků a lékařů CAM pro Evropskou komisi, Evropský parlament a členské státy EU (EFCAM 2012).**

Zdroj – EUROCAM, EFCAM (Evropská federace pro CAM)

- 1) EUROCAM. *CAM – for a healthier Europe: Cancer and the contribution of CAM* [online]. 2012 [cit. 2016-07-13]. <http://www.cam-europe.eu/cancer-and-the-contribution-of-cam.php>
- 2) EUROCAM. *CAM – for a healthier Europe: CAM: An investment in health* [online]. 2013 [cit. 2016-07-13]. <http://www.cam-europe.eu/cam-an-investment-in-health.php>
- 3) EUROCAM. *CAM – for a healthier Europe: CAM in cancer care – a European report* [online]. 16. 7. 2015 [cit. 2015-10-16]. <http://www.cam-europe.eu/news2.php?id=136605166994>
- 4) EU CAM Conference. *CALL FOR ACTION* [online]. 9. 10. 2012 [cit. 2015-06-12]. <http://www.efcam.eu/cam-conference-declaration-call-to-action/>

NATO

- **NATO stále více využívá CAM ve vojenských systémech zdravotní péče**, zejména z důvodu nižší ceny, lepší účinnosti u některých nemocí a menších nežádoucích účinků (zveřejněno v časopise *Medical Acupuncture*).
- „Z této zprávy vyplývá, že se vytváří konsensus o tom, že náš současný systém zdravotní péče je neudržitelný a neefektivní. Z toho důvodu je třeba „prozkoumat nová paradigmata“.“

Zdroj – EUROCAM

EUROCAM. *NATO increasingly utilising Complementary and Alternative Medicine (CAM)*, 4. 1. 2016 [online]. [cit. 2016-06-14].
<http://www.cam-europe.eu/news2.php?id=136605531754>

Petice na podporu biotroniky

33.305 podpisů k 23. 7. 2016

Biotronika ustavená Josefem Zezulkou je nemedicínský obor sloužící k pomoci osobám při chorobách a oslabeních způsobených bioenergetickou nedostatečností. Podpora biotroniky patří mezi hlavní cíle činnosti Nadačního fondu Bytí pro životní filozofii a léčbu biotronikou. Vědomi si důležitosti zachování a rozvoje tohoto oboru pro současnost i budoucnost, předkládáme tuto

petici na podporu biotroniky.

My, níže podepsaní, prohlašujeme, že biotroniku, kterou ustavil Josef Zezulka (dále též „JZ“), a v níž pokračuje jeho žák a pokračovatel Tomáš Pfeiffer, považujeme za obor, který přináší prospěch pro kvalitu našeho života. Biotroniku považujeme za obor potřebný a pomáhající lidem, jenž si zaslouží naši pozornost a uznání.

Zdroj – www.dub.cz

Petice na podporu biotroniky

Biotronika je filosofií a vlastní biotronické působení praktickou její aplikací. Biotronika neslouží jako náhrada medicínské léčby a neodvádí pacienta lékaři. Biotronik pracuje nezištně se snahou pomoci. Biotronika se vnímá jako možný doplněk klasické medicínské léčby. Bližší informace lze nalézt též na www.dub.cz.

Vyjadřujeme touto peticí podporu biotronice a současně podporujeme SANÁTOR – svaz biotroniců, jako profesní spolek pro vzdělávání v biotronice JZ, jež byl založen již v roce 1991.

Obracíme se na státní orgány s návrhem a žádostí, nechť:

- je biotronika JZ umožněna jako možný doplněk klasické medicínské léčby,
- jsou vytvořeny podmínky pro rozvoj biotronického oboru, aby se stal veřejně dostupný,
- profesnímu spolku SANÁTOR – svaz biotroniců, v čele s Tomášem Pfeifferem, nechť je dána státními orgány možnost podílet se na začlenění a ustavení biotroniky do struktury nemedicínských oborů sloužících ke zlepšení kvality života občanů České republiky.

Předem velice děkujeme.

Zdroj – www.dub.cz

Závěr

- **Nikola Tesla:** „Jakmile se začne věda zajímat o jevy nefyzikální podstaty, za 10 let se posune tak, jako se neposunula ani za staletí své existence.“¹
- **Murphyho zákony:** „Pokud nějaký významný, zkušený vědec tvrdí, že je něco možné, má obvykle pravdu. Pokud tvrdí, že je něco nemožné, obvykle se mýlí.“²

1) Editmax.eu. Citáty Nikoly Tesla [online]. [cit. 2016-07-21]. <http://citaty.editmax.eu/category/autori/nikola-tesla>

2) ŠIROKÝ, Jan a kolektiv. *Tvoříme a publikujeme odborné texty nejen pro ekonomy a manažery*. Computer Press Brno 2011, str. 7, ISBN 978-80-251-3510-5.

ČÁST II.

Vstřícný postoj konvenční medicíny k alternativní medicíně v ČR

- Časopis Medicínská etika & Bioetika, 1997, Cíle medicíny: Hledání nových priorit, Závěrečná zpráva mezinárodního multicentrického výzkumného projektu:

„Otevřený přístup k „lidové“ medicíně se nevylučuje s úsilím o vědecké zhodnocení její účinnosti. V mnoha vyspělých zemích se k alternativním formám medicíny obrací 30 až 40 procent lidí, což vypovídá o nedostatku důvěry v současnou vědeckou medicínu, i o touze najít uspokojivější způsoby léčby a péče, než poskytují převládající západní modely zdravotnictví. Mělo by to být signálem, **abychom věnovali pozornost tomu, co alternativní medicína svým pacientům nabízí.**“¹

- Jedno z doporučení ze stanoviska vědecké rady ČLK k léčitelským postupům v onkologii schválené Vědeckou radou ČLK 2. 2. 2012: „**Postoj k léčitelům (nelékařům) by neměl být a priori zamítavý.** Pokud léčitel spolupracuje s lékařem, mohou jeho rady a prostředky přírodní medicíny přispět ke zlepšení celkové kondice a kvality života nemocného.“²

Zdroje – časopis Medicínská etika & Bioetika, Česká lékařská komora

1) Časopis Medicínská etika & Bioetika, 1997. *Cíle medicíny: Hledání nových priorit, Závěrečná zpráva mezinárodního multicentrického výzkumného projektu* [online]. [cit. 2016-02-09]. www.bioethics.sk/files/journal/1997-1.pdf

2) Česká lékařská komora. *Stanovisko vědecké rady ČLK k neověřeným léčitelským postupům v onkologii* [online]. 2. 2. 2012 [cit. 2016-06-18]. http://www.lkcr.cz/doc/cms_library/01_stanovisko_vr_clk_neoverenym_lecitelskym_postupum_onkologii-100384.pdf

Vstřícný postoj konvenční medicíny k alternativní medicíně v ČR

- **Diskusní pořad MEDialogy – Alternativní medicína v Čechách, 10. 11. 2015:**
„Mohou nejrůznější alternativní postupy a jejich zastánci spolupracovat s klasickou vědou a medicínou? ... Jsou toho schopni lékaři a zastánci klasické západní medicíny?“ “
- **MUDr. Radkin Honzák, CSc., psychiatr a pedagog, Ústav všeobecného lékařství 1. LF UK:**
„Klidně.“
- **Prof. MUDr. Aleksi Šedo, DrSc., děkan 1. LF UK:** „Takže tak, jako ve všem, rozumní lidé se nepochybně dohodnout mohou.“
- **Prof. MUDr. Roman Prymula, CSc., Ph.D., bývalý ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové:** „Já si myslím, že bychom měli přehodnotit možná ty metody, které se tady nabízejí jako alternativní a u kterých, kde si myslíme, že by to mohlo být komplementární k těm, které používáme v západní medicíně, tak tady bych nějaký dialog navázal. Je i řada metod, kde nemá smysl skutečně diskutovat, protože je nemůžeme akceptovat.“

Zdroj – MEDialogy, 10. 11. 2015

MEDialogy, *Alternativní medicína v Čechách*, 10. 11. 2015, od 1:23:40, www.lf1.cuni.cz/medialogy

Biotronika Josefa Zezulky

Josef Zezulka (30. 3. 1912 – 13. 12. 1992)

Byl význačnou osobností české duchovní a filosofické a kultury. 30. března, v roce 1945 v jeho 33 letech u něj náhle dochází k rozevření vědomí přinašeče. Následně formuluje filosofii Bytí a zakládá nový obor léčby, který nazývá Biotronika. Později se účastní českých i mezinárodních výzkumů s cílem zařadit Biotroniku do zdravotnictví. Zájem o jeho práci projeví USA i tehdejší Sovětský svaz (prof. Parker, Stanley Krippner a prof. Injušin z Alma Aty). Komunistický režim tomu nepřeje. Tajně se vydávají v samizdatu jeho práce, některé publikuje na západě (Psychoenergetics Systems – vydáno v New Yorku, Paříži, Londýně, Realms of Healing a další.) Tajně přednáší. V závěru života předává obor svému dlouholetému žáku Tomáši Pfeifferovi s tím, že jej dál povede on.

Zdroj – www.dub.cz

Biotronika Josefa Zezulky

- Biotronika je nemedicínský obor sloužící k pomoci pacientům při chorobách způsobených bioenergetickou nedostatečností.
- **Biotronika je filozofií** a vlastní léčba praktickou její aplikací, která vychází z poznatku, že člověk sestává ze tří základních částí. Hmoty, ducha a vitality. Je-li příčina onemocnění ve hmotě, je hmotné podání léků neúčinnější, je to doména medicíny. Porucha v psyché má být ovlivněna zejména psychickou silou, tedy psychoterapií, ve vážných případech hlubokou hypnózou, která v této podobě není dnes prováděna. Porušené vitální systémy buněčné, orgánové i celotělové pak náleží biotronice. V mnoha případech je choroba způsobena více činiteli, zde pak je v léčbě nutná spolupráce příslušných oborů.
- Vitální síla je odpovědná zejména za řízení pochodů a procesů v buňce, orgánu a celém těle.
- Nemá žádné vedlejší účinky, ošetřuje komplexně celý organizmus nebo orgán či skupinu buněk.
- **Biotronik pracuje vždy nezištně** a musí mít i další vlastnosti, které jsou podmínkou této práce.
- **Neslouží jako náhrada medicíny, ale pomáhá tam, kde má možnost.** To může být i po ukončení například medicínských terapií.
- Principy biotroniky jsou součástí nejmodernějších výzkumů. Teprve v posledních letech se totiž potvrzuje to, co biotronika bere v úvahu již dávno, a je to vliv určitých látek na vznik zhoubného nádoru v těle. Rakovinotvorně v našem těle působí například látky, které obsahují tolik oblíbené uzeniny.

Doklady o účinnosti biotroniky

- **VÝZKUM BIOTRONIKY V NEMOCNICI VE VIMPERKU V ROCE 1982** – V protokolech z výzkumu můžeme pozorovat pozitivní účinky biotroniky, i když byl v polovině přerušen.

Zdroj – www.dub.cz

Doklady o účinnosti biotroniky

- **DALŠÍ DOKLADY** – Dva filmy se svědectvími o uzdravení z rakoviny pomocí biotroniky u paní Vernerové a paní Heldové a další svědectví z filmu Utajovaný léčitel. Doklady o léčbě rakoviny a dalších nemocí a doporučení v knize Život přinašeče.

Paní VERNEROVÁ

adenokarcinom
(zhoubný nádor v žaludku)

Paní HELDOVÁ

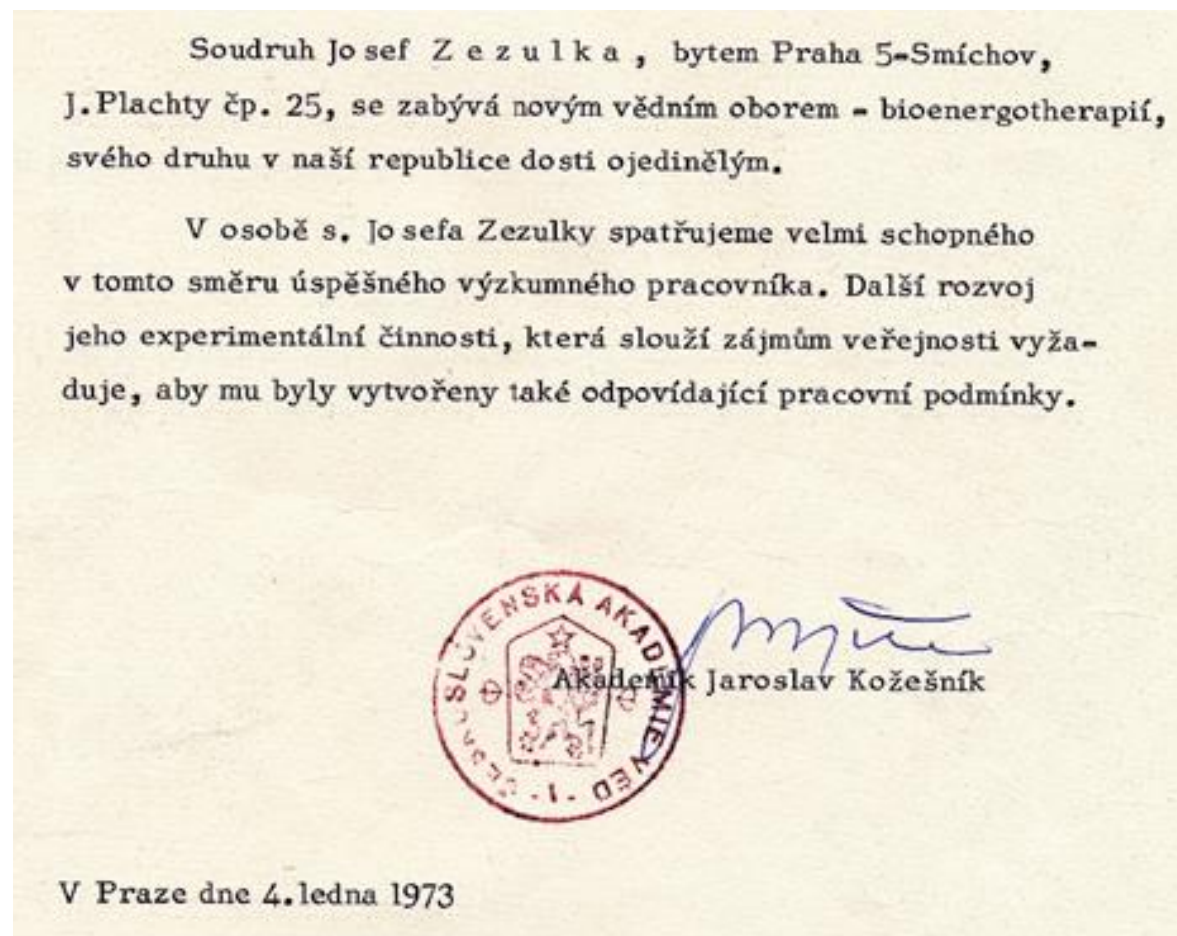
maligní tumor pravého
horního plicního laloku

Zdroj – www.dub.cz

Doklady o účinnosti biotroniky

- **DALŠÍ DOKLADY** – Je k dispozici také vyjádření předsedy Československé akademie věd Jaroslava Kožešníka z roku 1973, kde potvrzuje, že pan Zezulka se zabývá novým vědním oborem – bioenergoterapií a že pro další jeho výzkumnou činnost je třeba mu vytvořit odpovídající pracovní podmínky. Vše je k dispozici na stránkách www.dub.cz.

Zdroj – www.dub.cz

Doklady o účinnosti biotroniky

- **OHLASY NA BIOTRONIKU** – Jsou zveřejněny na stránkách www.dub.cz v odkazu **Ohlasy**. Některé jsou doloženy i lékařskými zprávami. Celkem **122 ohlasů** (září 2016). Také některé ohlasy z koncertů Vodnářského zvonu ukazují zlepšení zdraví (**19 ohlasů**).

Zdroj – www.dub.cz

Některé vědou uznané objevy Josefa Zezulky

- **Červené maso a uzeniny způsobují rakovinu, jsou stejně škodlivé jako kouření.**

http://www.tyden.cz/rubriky/zdravi/uzeniny-a-cervene-maso-zpusobuji-rakovinu-vedla-who_360270.html

- **Vejce jsou pro člověka stravitelná.**

<http://www.ulekare.cz/clanek/nezdrava-vejce-dnes-uz-jen-mytus-10793>

- **Při cukrovce vadí konzumace masa.**

<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/309794-proc-pri-cukrovce-vadi-konzumace-masa.html>

- **Solária způsobují rakovinu.**

<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/pochyby-zmizely-solaria-zpusobuji-rakovinu/r~i:article:643689/>

- **Mamograf může vyvolat rakovinu.**

http://ona.idnes.cz/vysetreni-mamografem-muze-vyvolat-rakovinu-varuji-lekari-pa3-/zdravi.aspx?c=A090812_212654_domaci_vel

- **Vegetariánství je zdraví prospěšné a bezpečné.**

<http://blisty.cz/art/25066.html>

- **Dojde k výraznému nárůstu rakoviny.**

http://zpravy.idnes.cz/hrozi-alarmujici-narust-rakoviny-dlh-/zahranicni.aspx?c=A030415_224728_vedatech_pol

- **Smažené jídlo způsobuje rakovinu.**

http://zpravy.idnes.cz/vedci-smazene-jidlo-zpusobuje-rakovinu-fct-/zahranicni.aspx?c=A020626_214810_vedatech_was

Odpovědi na nejčastější námitky skeptiků

Tvrzení skeptika: Je to jen placebo nebo samovolné vyléčení.

Názor biotroniky:

- Na základě jakého výzkumu biotroniky J.Z. je to tvrzeno, když žádný zatím nebyl povolen?
- Když se objeví úspěšné léčby rakoviny biotrikou, je vědecky správný přístup hned vše smést ze stolu placebem a samovolným vyléčením, nebo je lepší nejdříve vědecké prověření a potom stanovení závěrů? Proč u nás věda nemá zájem o prověření, když ve světě se to často zkoumá?
- I kdyby to bylo jen placebo a léčilo to např. rakovinu, tak proč toho nevyužít?
- Mnohé výzkumy duchovní léčby v zahraničí ukazují, že zatím není jisté, že je to jen placebo. V této oblasti není výzkum dokončen, proto vysvětlení placebem je zatím jen nepodloženou domněnkou.

Tvrzení skeptika: Zanedbáním lékařské péče může být ohrožen život pacienta.

Názor biotroniky:

- Biotronika nikdy neodvádí pacienta lékaři, neodrazuje od lékařské péče.
- Zanedbáním doplňkové péče se neulehčí pacientovi zvládání nemoci, jak ukazuje řada výzkumů.
- Zanedbáním výzkumu nové léčebné metody mohou být ohroženy až miliony životů pacientů, protože se může zpozdit někdy až o desítky let uznání možného nového zásadního objevu, který už mohl více lidem pomáhat.

Odpovědi na nejčastější námitky skeptiků

Tvrzení skeptika: Žádné duchovní energie nebyly naměřeny. Cokoliv není měřitelné, neexistuje.

Názor biotroniky:

- Biotronická energie není hmotná, proto ji nelze přímo měřit hmotnými přístroji. Lze ji měřit pozorováním změn u pacienta. Nebo jí mohou měřit citliví lidé, kteří tuto energii vnímají a porovnáním jejich výpovědí lze existenci bioenergie doložit.
- Jak můžeme mít jistotu, že vedle hmoty není nic dalšího, když oblasti, které naznačují, že je něco více, než hmota, věda zatím dostatečně neprozkoumala (např. temná hmota a energie vesmíru!, zážitky umírajících, vzpomínky na minulé životy apod.)? Je to tedy zatím jen nepodložená domněnka.

Tvrzení skeptika: Žádný výzkum dostatečně neprokázal účinnost léčby bioenergií.

Názor biotroniky:

- To ale nevylučuje to, že by se to mohlo u biotroniky poprvé podařit. Vše je jednou poprvé, i ve vědě.
- Medicína v počátcích svého rozvoje také neměla ještě velkou účinnost. A dodnes věda např. neobjevila léčbu příčiny rakoviny nebo AIDS, a přesto se stále dělají další a další neúspěšné výzkumy hledáním nějaké konečně účinné látky. Proto i opakování výzkumů bioenergie má smysl.
- Přesto existuje mnoho randomizovaných kontrolovaných výzkumů duchovní léčby, které prokazují nezanedbatelný pozitivní účinek a které doporučují další lepší výzkum.
- Neexistence důkazu pro nějaký jev ještě není důkazem neexistence jevu.

Děkujeme za pozornost.

www.dub.cz

Tato prezentace je dostupná na adrese – <http://www.dub.cz/cam/cam-tiskova-konference-2016.pdf>